

REVIEW OF SOME SIGNIFICANT CHANGES IN TAXATION IN BULGARIA SINCE THE TRANSITION TO TODAY

Abstract: One of the major changes in taxation is the abolition of turnover tax and the introduction of value added tax.

The Law on Value Added Tax was introduced for the first time in Bulgaria in 1994.

The shift from one type of tax to another was provoked to a large extent by the change in economic and more accurately in the market relations in the country. Frequently, turnover tax and value added tax are analogous as the regime to which they apply is largely overlapping. Especially in our conditions, with the introduction of value added tax, the state has availed itself of introducing a more controlled reporting regime and, respectively, of taxing.

A significant change in the replacement of one tax with another was also the rate of the tax rate.

The article reviews some significant changes in taxation in Bulgaria since the transition to today

Author information:

Denitza Zagorcheva

PhD,

Lecturer in Department

“Economy and mathematical modeling”

At Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ d.zagorcheva@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Changes in taxation in Bulgaria

Статията е частично финансирана по проект № РД 08-79 от 30.01.2019 г. на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”

От 1990 г. в България стартираха редица промени. Периода на „прехода” започна с промяна в управлението, но наложи цялостно реструктуриране на системите и организацията в държавата. Фискалната политика винаги е била основен елемент при порявяване на политическите намерения за развитие и икономическо израстване на страната.

Една от големите промени в данъчното облагане е отмяната на данъка върху оборота и въвеждането на данъка върху добавената стойност. Данъка върху оборота беше регламентиран със Закона за данъка върху оборота и акцизите, обнародван с ДВ бр.91 от 13.11.1951 г. и отменен с ДВ бр.19 от 02.03.1994 г., а преди това и Закон за данък върху оборота от 01.04.1948 г.

Закона за данък върху добавената стойност е въведен за първи път в България през 1994 г.

Преминаването от един вид данък към друг бе провокирано в голяма степен от промяната в икономическите и по-точно в пазарните отношения в страната. Често пъти данъка върху оборота и данъка върху добавената стойност се аналогизират, тъй като режима, по който се прилагат в голяма степен се припокрива. Специално в нашите условия със въвеждането на данъка върху добавената стойност държавата се възползва да въведе по-контролиран режим на отчитане и съответно на внасяне на данъка.

Сериозна промяна при замяната на единия данък с друг се оказа и размера на данъчната ставка.

Обект на облагане	Данъчна ставка	
	данък върху оборота (до 1994 г.)	данък върху добавената стойност (от 1994 г.)
Жилищни сгради, ел.материали, ВиК материали, строителни материали, санитарна керамика и под.	2 %	18 %
Хлебни и макаронени изделия, брашно, грис и мая; млечни изделия; течни и рафинирани растителни масла; месни и рибни продукти; плодове и зеленчуци; детски и бебешки диетични храни; яйца и под.	10 %	
Нехранителни стоки – детски и бебешки; очни лещи и материали за очна оптика; санитарно-хигиенни изделия на целулозна основа; химико-фармацевтични продукти в хуманната медицина; серуми, ваксини и биопродекти; ученически тетрадки и учебници; вестници и списания; учебници и учебни помагала за висшите и полувисшите училища и издания на българската художествена и научна литература.	10 %	
Наем на жилища и превоз на пътници	10 %	
Всички останали стоки и услуги	22 %	
Освободени стоки и услуги	не се облагат	не се облагат

Важна промяна в данъчното облагане в периода на прехода е и отмяната на т.нар. двукомпонентно облагане с корпоративен данък. В България се прилагаше корпоративно облагане върху печалбата в два компонента:

- данъчна ставка върху отчетената печалба за годината;
- данък за общините върху отчетената печалба за годината, намалена с вече определен корпоративен данък.

Изменението със Закона за корпоративното подоходно облагане наложи само еднократно облагане на печалбите. Това значително намали данъчното бреме за фирмите и другите задължени лица по закона.

Друга значима промяна в данъчното облагане в периода на прехода е отмяната на прогресивния подоходен данък и въвеждането на пропорционален данък върху доходите на физическите лица. Тази промяна, за разлика от предходните не може да се определи еднозначно нито като положителна, нито като отрицателна. На практика това изменение имаше различна проява за хората с различни доходи. Ясно, е че прогресивния данък предлага необлагаем минимум, който го прави значително по-изгоден за лицата с ниски доходи. В същото време данъкът се прилага по прогресивна скала, която е най-висока за високите доходи и това го прави крайно неизгоден за лицата с високи доходи.

Промяната от прогресивен към плосък данък бе посрещната с крайно недоволство от лицата с най-ниски и минимални доходи. Пропорционалното облагане не прилага режим на необлагаем минимум и така всеки доход, дори минимален, следва да бъде обложен. В много по-изгодна позиция от промяната се оказаха лицата с високи доходи. Ако при прогресивния данък изменението на данъчната ставка бе обвързано с нарастването на дохода, при плоския данък основното предимство, е че ставката остава неповлияна от ръста на дохода.

Интерес представляват и някои промени в данъчното облагане, където определени данъчни налози преминаха в друг вид наложи плащания и обратното – такси се преобразуваха в данъци и обратното.

До 2005 г. се събираше „пътен данък“. Основното му предназначение бе да осигури ресурс за поддръжка на републиканската пътна мрежа. С отпадането му (отм. с ДВ, бр. 106 от 2004 г., в сила от 01.01.2005 г.) бе въведена т.нар. „винетна такса“.

До 2010 г. включително се събираше туристическа такса, но същата бе преобразувана в туристически данък (въведен с ДВ, бр. 98 от 2010 г., в сила от 01.01.2011 г.), но остана в обхвата на местните налози.

През годините има редици промени в данъчното облагане като е променян обхвата на отделни данъци или обектите на облагане, което само по себе си предполага включването или изключването от облагане на нови обекти.

Безспорно най-значимата промяна в данъчното облагане и цялостната данъчна политика на държавата е провеждането на данъчна децентрализация и даване възможност на местните власти сами да определят и администрират своите данъци. Още през 2006 г. общините започнаха сами да администрират местните данъци. Администрирането включваше осигуряване на възможност за деклариране, облагане и събиране на налозите, както и осигуряване на местно ниво на механизми за събиране и контрол. В този период данъците, събирани от местните власти все още бяха законово регламентирани с единни ставки и размери за цялата страна.

От 2008 г. общините получиха и правото сами да определят данъчните ставки и размери чрез действащите Общински съвети по места. Преотстъпване на приходите от данъци към местните нива на управление определя финансовата автономност на района, открива или ограничава възможностите за поддръжка на инфраструктурата и нови инвестиции, дава възможност на местните общности да оказват влияние при избора на инвестиционни проекти от властта, може да бъде предпоставка за намаляване или увеличение на данъчното бреме на населението и бизнеса.

Основен проблем при преотстъпването на данъци е т.нар. данъчна конкуренция, която се наблюдава, когато има значителни различия в размерите на данъците на хоризонтално ниво, т.е. между различните местни власти на едно ниво на управление. Тази конкуренция по своята същност е резултат от данъчното неравенство на населението от един район спрямо това от друг район. По своя характер тя има положителна и негативна страна. Позитивното въздействие на данъчната конкуренция се определя от това, че:

- провокира местните власти да хармонизират данъчната тежест с реалните потребности на населението и бизнеса в района,
- гражданското общество е контролиращ фактор при вземането на решения относно увеличаване на данъчната тежест.

Негативна страна от данъчната конкуренция е гражданското недоволство и неодобрение. Неговото действие предизвиква т.н. „данъчна миграция“ с цел избягване на данък или намаляване на данъчната тежест.

По отношение преотстъпването на данъци на местните власти проблем е „несправедливостта“ в тяхното разпределение. Възможно е райони с високи приходи от местни данъци да имат по малки потребности и обратното райони с по-нисък размер на местните данъчни приходи да имат много по-големи потребности. Много често малки населени места, които са с недостатъчен данъчен ресурс имат значителни проблеми с финансирането на поддръжката на инфраструктурата и новите инвестиции. От друга страна райони с много добри постъпления от местни данъци, с развит бизнес и инфраструктура посрещат по-лесно и безпрепятствено потребностите на населението и бизнеса, както и поддръжката на комуналната среда.

Друг проблем при преотстъпването на данъци е въпросът за техния контрол свързан с определянето, декларирането, облагането и събирането на данъчни приходи. В повечето децентрализирани системи на управление контролът е задължение на местните власти, съобразно избрания модел на предоставяне на приходите от данъци. В редица държави централната власт си е запазила правото чрез свои контролни органи да провежда контролни процедури по спазването на данъчните нормативи и администрирането на данъците.

Хоризонталният дисбаланс е резултат от несправедливото разпределение на приходите между различни власти на едно ниво на управление (между различните общини). Той се проявява под различна форма, съобразно избрания модел на преотстъпване на приходите.

Избраният модел се идентифицира на базата на комплексен отговор на три основни въпроса:

- Кое управленско ниво има право нормативно да регламентира местните данъци – видове, данъчна основа, данъчна ставка, принцип на облагане и други характеристики?

- Кое управленско ниво администрира данъците?

- Кое управленско ниво получава данъчните приходи? ¹

Вертикалният дисбаланс съществува, когато данъчната политика на едно ниво засяга политиката на друго ниво на управление. За неговото избягване е необходимо различните нива на управление да работят при пълно доверие и в симбиоза с другите нива. Значителна опасност при вертикалния дисбаланс може да настъпи когато данъците се определят изцяло на държавно ниво без право на подбивата да мениджират условията.

References:

1. Zakon za mestnite danatsi i taksi, obnarodvan DV br.117 ot 10.12.1997 g., posledno izmenen i/ili dopalnen s DV br.1 ot 03.01.2019 g.
2. Zakon za korporativnoto podohodno oblagane, obnarodvan DV br.105 ot 22.12.2006 g., posledno izmenen i/ili dopalnen s DV br.105 ot 18.12.2018 g.
3. Zakon za korporativnoto podohodno oblagane, obnarodvan DV br.115 ot 1997g., otmnenen s DV br.105 ot 22.12.2006 g.
4. Zakon za danak varhu oborota i aktsizite, obnarodvan s DV br.91 ot 13.11.1951 g. i otmnenen s DV br.19 ot 02.03.1994 g.
5. Zakon za danak varhu oborota, obnarodvan s DV br.91 ot 01.04.1948 g. i otmnenen s DV br.91 ot 13.11.1951 g.
6. Zakon za danak varhu dobavenata stoynost, obnarodvan DV br.63 ot 04.08.2006g., posledno izmenen i/ili dopalnen s DV br.98 ot 27.11.2018 g.
7. Zakon za danak varhu dobavenata stoynost, obnarodvan s DV br.153 ot 1998 g. i otmnenen s DV br.63 ot 04.08.2006 g.
8. Zakon za danak varhu dobavenata stoynost, otmnenen s DV br.153 ot 1998 g. g.
9. Bukhvald, E.M., Huber, B., Lichtblau, K., Tretner, C.H., Zimmermann, H., Intergovernmental Fiscal relations – International experience and the Russian reform, Public Finance and administrative reform studies, Deutsche Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit (GTZ), Eschborn, 2005, p.14

¹ Bukhvald, E.M., Huber, B., Lichtblau, K., Tretner, C.H., Zimmermann, H., Intergovernmental Fiscal relations – International experience and the Russian reform, Public Finance and administrative reform studies, Deutsche Gesellschaft fur Technische Zusammenarbeit (GTZ), Eschborn, 2005, p.14